ĢENERĀLADVOKĀTA DAMASO RUISA-HARABO KOLOMERA [*DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER*] SECINĀJUMI, sniegti 2007. gada 23. janvārī [1]

I — Ievads

1. Par jauktajiem nolīgumiem teikts, ka tie ir neizbēgams sarežģījums, jo palīdz īstenot politisko realitāti, kas ir vienlīdz sarežģīta [2]. Prejudiciālie jautājumi, ko uzdevusi *Supremo Tribunal de Justiça* (Portugāles Augstākā tiesa), skar šīs sarežģītības vārīgo vietu, paradoksālā kārtā — ar diviem jautājumiem, kas, lai gan ir kodolīgi, viegli lasāmi un saprotami, ir uzlādēti ar visu slēpto nesaskaņu emocionālo spriedzi, kas no jauna parādās tās neizbēgamības dēļ.

2. Šīs lietas konteksts ir labi zināms, jo tas attiecas uz *TRIPS* līgumu, kas pieder pie nolīgumiem, kuri 1994. gadā parakstīti Pasaules Tirdzniecības organizācijā [3]. Lai gan šī lieta no jauna skar Tiesas kompetenci interpretēt konkrētu tiesību normu un tās iespējamu tiešu iedarbību, tajā parādās kas jauns salīdzinājumā ar agrākiem gadījumiem, tā kā lūgums [sniegt prejudiciālu nolēmumu] attiecas nevis uz preču zīmju, bet gan uz patentu tiesībām.

3. Tādēļ pamatīgi jāizvērtē argumenti, kas izvirzīti attiecībā uz pirmo no šīm jomām, lai noskaidrotu, vai būtu pietiekami ar to piemērošanu vien, vai arī tie vairāk jāpielāgo vai pat pilnībā jāpārskata. Katrā ziņā jānorāda uz svarīgām praktiskām sekām, kas izriet no šīs judikatūras, kura izmainījusi veidu, kādā tiek īstenota Kopienu ārpolitika, izvairoties it

1 — Oriģinālvaloda — spāņu.

2 — Dashwood, A. "Why continue to have mixed agreements at all?", Bourgeois, H. J., Dewost, J. L. un Gaiffe, M. A. (koordinatori) *La Communauté européenne et les accords mixtes: quelles perspectives?*, Collège d'Europe, Brige, 1997, 98. lpp.

3 — Līgums par ar tirdzniecību saistītajām [saistītām] intelektuālā īpašuma tiesībām (*TRIPS*) — 1.C pielikums Līgumam par Pasaules Tirdzniecības organizācijas izveidošanu, kas Eiropas Kopienas vārdā tika apstiprināts ar Padomes 1994. gada 22. decembra Lēmumu Nr. 94/800/EK par daudzpusējo sarunu Urugvajas kārtā (no 1986. līdz 1994. gadam) panākto nolīgumu slēgšanu Eiropas Kopienas vārdā jautājumos, kas ir tās kompetencē (OV L 336, 1. lpp.; *TRIPS* līgums atrodams 213. lpp.).

īpaši no sarunām par jauktu nolīgumu slēgšanu[4].

"Iespējamās aizsardzības termiņš nebeidzas, pirms nav pagājuši divdesmit gadi kopš pieteikuma reģistrēšanas datuma [iesniegšanas dienas]."

II — Atbilstošās tiesību normas

6. Turklāt pielikuma VII nodaļas, kas attiecas uz institucionālajiem un nobeiguma noteikumiem, 70. pantā ar nosaukumu "Esošā satura aizsardzība" noteikts:

A — *"TRIPS" līgums*

4. Nolūkā daļēji saskaņot intelektuālā īpašuma tiesības tādēļ, ka tās dažkārt ietekmē starptautisko tirdzniecību, *TRIPS* līgums ietver virkni noteikumu, kas piemērojami attiecībā uz dažādiem intelektuālā īpašuma veidiem. Turpinājumā uzskaitīšu tos, kas attiecas uz patentiem un noder šīs lietas izspriešanai.

"1. Šis līgums neuzliek saistības attiecībā uz darbību, kas notikusi pirms līguma piemērošanas brīža attiecīgajā dalībvalstī.

5. Tā minētā līguma 33. pants ar nosaukumu "Aizsardzības termiņš", kas iekļauts II nodaļas piektajā sadaļā par noteikumiem attiecībā uz intelektuālā īpašuma tiesību pieejamību, darbības sfēru [apjomu] un izmantošanas standartiem, ir izteikts šādā redakcijā:

2. Ja [vien] šis līgums neparedz citādi, šis līgums uzliek saistības attiecībā uz visu saturu, kas eksistē šā līguma piemērošanas brīdī attiecīgajā dalībvalstī un kurš ir aizsargāts šajā dalībvalstī minētajā brīdī, vai kurš atbilst vai turpmāk varētu atbilst aizsardzības kritērijiem saskaņā ar šā līguma noteikumiem. [..]

[..]"

4 — Rosas, A. "The European Union and mixed agreements", Dashwood, A., Hillion, Ch. *The General Law of E.C. External Relations*, Sweet & Maxwell, Londona, 2000, 216. un turpmākās lpp.

B — *Valsts tiesības*

7. Agrākais patentu regulējums Portugālē bija ietverts 1940. gada 24. augusta Dekrētā Nr. 30.679, ar kuru tajā pašā gadā tika pieņemts Rūpnieciskā īpašuma kodekss (turpmāk tekstā — "1940. gada Kodekss"). Tā 7. pantā tika noteikts, ka šīs nemateriālās tiesības kļūst vispārpieejamas, beidzoties piecpadsmit gadu termiņam kopš patenta izsniegšanas.

8. Ar Dekrētu-likumu Nr. 16/95 tika pieņemts jauns tiesību akts, kas ir spēkā kopš 1995. gada 1. jūnija (turpmāk tekstā — "1995. gada Kodekss"), kura 94. pantā paredzēta patenta spēkā esamība divdesmit gadus kopš pieteikuma [dienas].

9. Tomēr, lai risinātu no pārejošām tiesībām izrietošās situācijas, 1995. gada Kodeksa 3. pants tika izteikts šādā redakcijā:

"Patenti, pieteikumi par kuriem iesniegti pirms šī dekrēta-likuma stāšanās spēkā, paliek spēkā uz [1940. gada] Kodeksa 7. pantā noteikto termiņu."

10. 1995. gada Kodeksa 3. pants vēlāk tika atcelts bez atpakaļejoša spēka ar 1996. gada 23. augusta Dekrēta-likuma Nr. 141/96 2. pantu, kas ir spēkā kopš 1996. gada 12. septembra. Saskaņā ar šī valsts tiesību akta 1. pantu:

"Patentus, pieteikumi par kuriem iesniegti pirms 1995. gada 24. janvāra Dekrēta-likuma Nr. 16/95 stāšanās spēkā un kuri bija spēkā līdz 1996. gada 1. janvārim, vai kuri izsniegti pēc minētā datuma, regulē [1995. gada] Kodeksa 94. pants [..]."

11. Minētajā 94. pantā šo nemateriālā īpašuma tiesību aizsardzība tika pagarināta par pieciem gadiem.

12. 2003. gada 5. martā ar Dekrētu-likumu Nr. 36/2003 tika pieņemts pašreizējais Intelektuālā īpašuma kodekss; tā 99. pantā noteikts:

"Termiņš

Patents ir spēkā divdesmit gadus kopš dienas, kad iesniegts attiecīgais pieteikums."

III — Lietas pamatā esošie fakti

13. *Merck & Co. Inc.* (turpmāk tekstā — "*Merck*") pieder patents Nr. 70.542, kas ar pirmtiesībām kopš 1978. gada 11. decembra piešķirts ar 1981. gada 8. aprīļa lēmumu attiecībā uz izgudrojumu ar nosaukumu "aminoskābju atvasinājumu kā paaugstināta asinsspiediena [regulēšanas] līdzekļu sagatavošanas process", lai izstrādātu ķīmisko savienojumu "Enalapril" ("Enalaprils") un ražotu "Maleato de Enalapril" ("Enalaprila maleātu"). Attiecīgais zāļu maisījums tiek tirgots kopš 1985. gada 1. janvāra ar preču zīmi "Renitec".

14. *Merck Sharp & Dohme L*^{da} (turpmāk tekstā — "*MSD*") ieguva šī patenta izmantošanas licenci, lai lietotu, pārdotu vai jebkā citādi rīkotos ar "Renitec" produktiem Portugālē, kā arī licencei atbilstošās tiesības uz aizsardzību.

15. 1996. gadā *Merck Genéricos-Produtos Farmacêuticos L*^{da} (turpmāk tekstā — "*Merck Genéricos*") tirgū laida zāles ar preču zīmi *Enalapril Merck* par cenu, kas bija ievērojami zemāka par "Renitec" [cenu], un tās reklamēja, izmantojot ārstu ieteikumus un apgalvojot, ka tās ir vienas un tās pašas zāles.

16. *Merck* un *MSD* cēla prasību pret *Merck Genéricos*, lai tā atturētos bez to izteiktas un oficiālas piekrišanas jebkādi tieši vai netieši izmantot (ievest, ražot, sagatavot, apstrādāt, iepakot vai pārdot) gan Portugālē, gan izvešanai zāles *Enalapril Merck*, pat ar citu tirdzniecības nosaukumu, kuru sastāvā ir aktīvās vielas "Enalaprils" vai "Enalaprila maleāts". Tās turklāt pieprasīja atlīdzību PTE 32 500 000 apmērā par nodarīto morālo un mantisko kaitējumu.

17. Savai aizstāvībai *Merck Genéricos* apgalvoja, ka saskaņā ar 1995. gada Kodeksa 3. pantā paredzētajiem pārejas posma noteikumiem patents Nr. 70.542 esot kļuvis vispārpieejams 1996. gada 8. aprīlī, beidzoties 1940. gada Kodeksa 7. pantā paredzētajam piecpadsmit gadu termiņam.

18. Uzņēmums *MSD*, balstoties uz *TRIPS* līguma 33. pantu, apgalvoja, ka patents esot bijis spēkā līdz 1999. gada 4. decembrim.

19. Pirmajā instancē prasība tika noraidīta.

20. Otrajā [instancē] Lisabonas *Tribunal da Relação* (Apelāciju tiesa) apmierināja apelācijas sūdzības iesniedzēju prasību un piesprieda *Merck Genéricos* atlīdzināt patenta Nr. 70.542 pārkāpuma rezultātā nodarīto

kaitējumu tādēļ, ka saskaņā ar *TRIPS* līguma 33. pantu, kuram ir tieša iedarbība, tā termiņš bija beidzies nevis 1996. gada 9. aprīlī, kā to apgalvoja atbildētāja [attiecīgajā lietā], bet gan piecus gadus vēlāk.

21. Par šo spriedumu *Merck Genéricos* iesniedza kasācijas sūdzību *Supremo Tribunal de Justiça*, apstrīdot, ka iepriekš minētajam 33. pantam piemīt tieša iedarbība.

22. Augstā Portugāles tiesa atzīmē, ka, lai arī ar 1995. gada Kodeksa 94. pantu patentu spēkā esamība tika pagarināta līdz divdesmit gadiem, minētā tiesību norma nebija piemērojama attiecīgajā lietā, un tādēļ patents Nr. 70.542 beidzās 1996. gada 8. aprīlī, beidzoties 1940. gada Kodeksa 7. pantā paredzētajam piecpadsmit gadu termiņam. Tādējādi, piemērojot *TRIPS* līguma 33. pantu, kurā patentiem noteikts vismaz divdesmit gadus ilgs [spēkā esamības] termiņš, būtu jāapmierina *MSD* celtie prasījumi.

23. *Supremo Tribunal* uzskata, ka saskaņā ar principiem, kas nosaka starptautisku nolīgumu interpretāciju Portugālē, *TRIPS* līguma 33. pantam ir tieša iedarbība un to var piesaukt tiesvedībā starp privātpersonām.

24. Tomēr, šaubīdamās par Kopienu judikatūras par *TRIPS* līgumiem preču zīmju jomā iespējamo paplašināto attiecināšanu uz patentu jomu gan pēc būtības, gan jautājumā par interpretācijas piekritību šai Tiesai, iesniedzējtiesa apturēja tiesvedību un atbilstoši EKL 234. pantam uzdeva Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Eiropas Kopienu Tiesas kompetencē ietilpst *TRIPS* līguma 33. panta interpretēšana?

2) Gadījumā, ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, vai valsts tiesām tajās izskatāmās lietās — pēc savas iniciatīvas vai pēc lietas dalībnieka lūguma — ir jāpiemēro minētais pants?"

IV — Tiesvedība Tiesā

25. Iesniedzējtiesas lēmums par prejudiciāla jautājuma uzdošanu Tiesas kancelejā iesniegts 2005. gada 5. decembrī.

26. Tiesas Statūtu 23. pantā noteiktajā termiņā rakstveida apsvērumus sniegušas *Merck* un *MSD* kopīgi, *Merck Genéricos*, Portugāles un Francijas valdības un Komisija.

27. 2006. gada 28. novembra tiesas sēdē, paužot savus mutvārdu argumentus, piedalījās dalībnieku pamata lietā, Francijas un Apvienotās Karalistes valdību un Komisijas pārstāvji.

V — Prejudiciālo jautājumu izvērtējums

A — *Jautājuma izklāsts*

28. Ar savu pirmo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai Tiesas kompetencē ir interpretēt *TRIPS* līgumu un it īpaši tā 33. pantu.

29. Balstoties uz pastāvīgo judikatūru [5], *Merck* un *MSD* savā apsvērumu rakstā pauž uzskatu, ka šis jautājums neesot objektīvi vajadzīgs, lai izspriestu pamata lietu, bet šķiet, ka neapšauba tā pieņemamību, jo vienīgi ierosina to atstāt bez ievērības.

30. Šai nostājai varētu piekrist, tomēr tikai daļēji, jo šo jautājumu pašu par sevi var arī atstāt bez ievērības, taču nevis abu minēto uzņēmumu izvirzītā argumenta dēļ, bet gan tāpēc, ka sava kompetence lietās par jauktiem starptautiskiem nolīgumiem Tiesai ir jāizvērtē pēc savas iniciatīvas.

31. Turklāt, kā turpinājumā tiks apstiprināts, izpētot Kopienu judikatūru, gadījumā, ja Tiesa noliegtu savu kompetenci, tad attiecīgajā jautājumā kompetence būtu Portugāles *Supremo Tribunal*.

32. Tādēļ pirmais uzdotais jautājums nav vērsts uz to, lai apmierinātu iesniedzējtiesas ziņkārību, bet gan ir aicinājums Tiesai pašai izvērtēt tai piekrītošo kompetenci.

5 — 1994. gada 17. maija spriedums lietā C-18/93 *Corsica Ferries* (*Recueil*, I-1783. lpp., 14. punkts), 1995. gada 5. oktobra spriedums lietā C-96/94 *Centro Servizi Spediporto* (*Recueil*, I-2883. lpp., 45. punkts), 1998. gada 18. jūnija spriedums lietā C-266/96 *Corsica Ferries France* (*Recueil*, I-3949. lpp., 27. punkts) un 1997. gada 9. oktobra spriedums lietā C-291/96 *Grado* un *Bashir* (*Recueil*, I-5531. lpp., 2. punkts).

B — *Par Tiesas kompetenci interpretēt "TRIPS" līgumu*

33. Tiesas kompetence pieņemt nolēmumus jautājumā par jauktiem starptautiskiem līgumiem, proti, tiem, kas attiecas uz pilnvarām, kas sadalītas starp Kopienām un dalībvalstīm, ir jau tikusi izpētīta, jo par to pastāv plaša judikatūra. Tomēr tā nav pasargāta no sarežģījumiem un tās turpmākā attīstība izveidojusi garu un līkumainu ceļu, kura sarežģītajā gājumā būtu jāizdara zināmi labojumi, lai atvieglotu tā apmulsušo lietotāju kustību.

1) No Tiesas judikatūras izrietošā atbilde

a) Pirmsākumi

34. Ceļš aizsākas ar spriedumu lietā *Haegeman* [6], kas apstiprināts ar spriedumu lietā *Demirel* [7]; kopš tā laika jauktie līgumi ietilpst šai Tiesai piekrītošajā interpretēšanas kompetencē, uzskatot tos par Kopienu iestāžu pieņemtiem aktiem [8]; pamatojoties uz Kopienas paralēlajām pilnvarām jauktie nolīgumi tajā ietilpst, arī atspoguļojot EKL 5. pantā noteikto un EKL 220. panta redakcijā pamatvilcienos izklāstīto [9] Kopienu tiesību pamatprincipu par [jautājumu] pakļautību.

35. Spriedumā lietā *Demirel* [10] tika noteikts, ka šiem nolīgumiem Kopienu tiesību sistēmā ir tāds pats statuss kā nolīgumiem, kurus noslēgusi vienīgi Kopiena, jo tie attiecas uz Kopienas kompetencē ietilpstošām jomām [11]. Spriedumā patiešām bija izdarīta atsauce uz Asociācijas līgumu ar Turciju [12], no tā secinot tā pilnīgu piederību EK līgumā ietvertajām jomām, tomēr tas neatspēko iepriekšējā apgalvojuma vispārīgumu [13].

36. Iedziļinoties lietas būtībā, jākonstatē, ka *TRIPS* līguma interpretācija Tiesai ir lūgta vairākkārt. Tomēr nevajadzētu aizmirst At-

6 — 1974. gada 30. aprīļa spriedums lietā 181/73 (*Recueil*, 449. lpp.).

7 — 1987. gada 30. septembra spriedums lietā 12/86 (*Recueil*, 3719. lpp., 7. punkts).

8 — Iepriekš minētā sprieduma lietā *Haegeman* 4.–6. punkts.

9 — Wegener, B. "Artikel 220", Callies, Ch., Ruffert, M. *Kommentar zu EU-Vertrag und EG-Vertrag*, izd. Luchterhand, 2. pārskatītais un papildinātais izdevums, Noivīda/Kriftele, 2002, 1991. lpp., 17. punkts.

10 — [Sprieduma] 9. punkts.

11 — Citu starpā apstiprināts 2002. gada 19. marta spriedumā lietā C-13/00 Komisija/Īrija (*Recueil*, I-2943. lpp., 14. punkts).

12 — Līgums par asociācijas izveidošanu starp Eiropas Ekonomikas kopienu un Turciju, kas parakstīts Ankarā 1963. gada 12. septembrī, Kopienas vārdā apstiprināts ar Padomes 1963. gada 23. decembra lēmumu (OV 1964, 3687. lpp.).

13 — Judikatūra iedibināta 1982. gada 26. oktobra spriedumā lietā 104/81 *Kupferberg* (*Recueil*, 3641. lpp., 13. punkts).

zinumu 1/94 [14], kas pēc Komisijas lūguma sniegts nolūkā noskaidrot Eiropas Kopienas pilnvaru apjomu attiecībā uz Līguma par Pasaules Tirdzniecības organizācijas (turpmāk tekstā — "PTO") izveidošanu visu daļu noslēgšanu. Tomēr ziņojums [atzinums] neattiecās uz Tiesas pilnvarām.

37. Tā, izpētot, vai šīs pilnvaras ir izņēmuma rakstura vai dalītas, atzinumā, balstoties uz spriedumu lietā *AETR* [15], tika aplūkoti Kopienu iestāžu atvasināto tiesību akti, ko kā priekšnosacījumu Kopienas pilnvarām varētu skart dalībvalstu dalība *TRIPS* līgumā. Atzinumā tika noteikts, ka PTO līguma C pielikuma aptverto intelektuālā īpašuma tiesību saskaņošana līdz minētajai dienai esot bijusi nepilnīga, norādot uz spēkā esoša Kopienu regulējuma neesamību pamata lietā interesējošajā patentu jomā [16].

38. Šādi ir ievirzīta judikatūra, saskaņā ar kuru Kopienu tiesiskā regulējuma esamība ir noteicošais kritērijs Tiesas pilnvarām interpretēt jauktus starptautiskus nolīgumus.

b) Nolēmumi par *TRIPS* līgumu

39. Pēc tam šī judikatūra tika apstiprināta spriedumā lietā *Hermès* [17]; Regulas par Kopienas preču zīmi [18] 99. pants, kas stājās spēkā mēnesi pirms Nobeiguma akta un PTO līguma noslēgšanas [19], kalpoja tam, lai secinātu par Kopienas kompetenci attiecībā uz Kopienas preču zīmi, ievērojot faktu, ka tai ir tiesas aizsardzība saskaņā ar *TRIPS* līguma 50. pantu, kurā noteiktas Tiesas pilnvaras interpretēt šo pēdējo tiesību normu [20].

40. Tika pausta kritika par to, ka prejudiciālā jautājuma lietā *Hermès* pamatā esošā lieta attiecās uz Beniluksa, nevis Kopienas preču zīmi, un katrā ziņā Regulas Nr. 40/94 99. pantā norādīts uz valsts tiesību aktiem [21], tomēr Tiesa šo nolēmumu apstiprināja spriedumā lietā *Dior* [22], kura 39. punktā [Tiesas] kompetence interpretēt *TRIPS* lī-

14 — 1994. gada 15. novembra atzinums, kas sniegts atbilstoši EK līguma 228. panta (jaunajā redakcijā ar grozījumiem — EKL 300. pants) 6. punktam (Atzinums 1/94, *Recueil*, I-5267. lpp.).

15 — 1971. gada 31. marta spriedums lietā 22/70 Komisija/Padome (*Recueil*, 263. lpp.).

16 — Atzinuma 1/94 103. punkts.

17 — 1998. gada 16. jūnija spriedums lietā C-53/96 (*Recueil*, I-3603. lpp.).

18 — Padomes 1993. gada 20. decembra Regula (EK) Nr. 40/94 par Kopienas preču zīmi (OV 1994, L 11, 1. lpp.).

19 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Hermès*, 25. punkts.

20 — Spriedums lietā *Hermès*, 26.–29. punkts.

21 — Tā izsakās ģenerāladvokāts Džeikobss [*Jacobs*] secinājumos lietā, kurā pieņemts 2001. gada 13. septembra spriedums lietā C-89/99 *Schieving-Nijstad* u.c. (*Recueil*, I-5851. lpp., 40. punkts). Arī Heliskoski, J. "The jurisdiction of the European Court of Justice to give preliminary rulings on the interpretation of mixed agreements" izdevumā *Nordic Journal of International Law*, 69. sējums, Nr. 4/2000, 402. un turpmākās lpp.; arī Cebada Romero, A. *La Organización Mundial del Comercio y la Unión Europea*, izd. La Ley, Madride, 2002, 358. lpp.

22 — 2000. gada 14. decembra spriedums apvienotajās lietās C-300/98 un C-392/99 *Dior* u.c. (*Recueil*, I-11307. lpp.).

guma 50. pantu tika paplašināta, aptverot ne vien preču zīmes, bet arī pārējās intelektuālā īpašuma tiesības.

41. Argumentācija būtībā pamatojās uz to, ka, tā kā *TRIPS* līguma 50. pants ir procesuāla tiesību norma, kas paredzēta visiem tās piemērošanas jomā ietilpstošiem gadījumiem un piemērojama gan valsts tiesību, gan Kopienu tiesību regulētajās situācijās, (EKL 10. pantā noteiktajam) sadarbības pienākumam praktisku un juridisku apsvērumu dēļ vajadzīgs, lai dalībvalstu un Kopienas instances to saprastu vienādi [23].

42. Šādi no lojālas sadarbības pienākuma radās vajadzība pēc šīs *vienveidīgās interpretācijas*, kas ir viena no pamatdomām, ko ģenerāladvokāts Tezauro [*Tesauro*] pauž secinājumos lietā *Hermès*, kas gan nav ietverta spriedumā, lai pamatotu Tiesas kompetenci attiecībā uz tādiem jauktajiem nolīgumiem kā *TRIPS* līgums [24], šie secinājumi tiks iztirzāti turpinājumā.

43. Tomēr tā vietā, lai šo vajadzību atbilstoši iepriekš minētā ģenerāladvokāta ierosinātajam paaugstinātu "pamatprasības" kategorijā, kas tai ļautu kļūt par vienīgo garantu Kopienas noslēgto jaukto nolīgumu pareizai izpratnei, Tiesa no šī argumenta vienīgi secināja par savu kompetenci izvērtēt *TRIPS* līguma 50. pantu, kā tā jau bija izdarījusi spriedumā lietā *Hermès*, lai arī nenorādīdama uz šo priekšnosacījumu. Tādēļ būtu jāvaicā par nozīmi, kāda ir spriedumā lietā *Dior* izdarītajai atsaucei uz EKL 10. pantu, ja Tiesa pēc tam sekojusi tam pašam domu gājienam kā spriedumā lietā *Hermès* [25], savas pilnvaras skaidrot jauktus starpvalstu līgumus izsecinot no spēkā esošajiem Eiropas tiesību aktiem.

c) Pielāgošana

44. Judikatūrā šis viedoklis ir apstiprināts spriedumā lietā Komisija/Īrija [26] par pievienošanos Bernes konvencijai [27] intelektuālā īpašuma jomā, atklājot, ka prasībā par [valsts] pienākumu neizpildi tāda pati metodoloģija tiek izmantota, lai noteiktu Kopienas pilnvaru apjomu; arī spriedums lietā *Étang de Berre* [28] un nesenākais spriedums attiecībā

23 — Sprieduma apvienotajās lietās *Dior* u.c. 37. punkts.

24 — 1997. gada 13. novembrī sniegtie secinājumi (*Recueil*, I-3606. lpp.).

25 — Eeckhout, P. *External relations of the European Union — Legal and constitutional foundations*, Oxford University Press, Oksforda, 2004, 242. lpp.

26 — 2002. gada 19. marta spriedums lietā C-13/00 (*Recueil*, I-2943. lpp., konkrēti 15.–20. punkts).

27 — Bernes konvencija par literāro un mākslas darbu aizsardzību (1971. gada 24. jūlija Parīzes akts).

28 — 2004. gada 7. oktobra spriedums lietā C-239/03 Komisija/Francija (Krājums, I-9325. lpp.).

uz rūpnīcu *MOX*[29] seko spriedumam lietā *Hermès* tiktāl, ciktāl tajos Tiesas pilnvaras tiek pārbaudītas atkarībā no Kopienu tiesību aktu esamības.

45. Tomēr spriedumā lietā *Étang de Berre* tas tika mazliet niansēts, nosakot, ka apstāklis, ka kāds konkrēts jautājums, kurš ietilpst jomā, ko lielā mērā aptver Kopienas tiesību akti un kuru vēl nav aptvēris Savienības tiesiskais regulējums, neliedz to vienlīdz uzskatīt par Kopienas kompetencē ietilpstošu[30]. Spriedumā par rūpnīcu *MOX* ir tieša norāde uz iepriekš minēto[31], tādējādi atkārtojot svarīgo izņēmumu, kas ietverts tās interpretācijas pilnvaru deduktīvajā siloģismā.

46. Tādējādi, ja to, vai Tiesai ir pilnvaras izvērtēt jauktos nolīgumus un it īpaši *TRIPS* līgumu patentu jomā, nosaka, balstoties uz esošo judikatūru, būtu jānoskaidro iespējamie Kopienas tiesību akti šajā rūpnieciskā īpašuma jomā, paturot prātā iepriekš minēto sprieduma lietā *Étang de Berre* "pielāgojamības atrunu".

d) Piemērošana izspriežamajā lietā

47. Tādējādi ir atbilstošs Komisijas apsvērumu rakstā veiktais Kopienas pasākumu uzskaitījums, kas ietver: Regulu (EEK) Nr. 1768/92 par papildu aizsardzības sertifikāta izstrādi zālēm[32]; Regulu (EK) Nr. 2100/94 par Kopienas augu šķirņu aizsardzību[33]; Regulu (EK) Nr. 1610/96 par papildu aizsardzības sertifikāta ieviešanu attiecībā uz augu aizsardzības līdzekļiem[34]; Direktīvu 98/44/EK par izgudrojumu tiesisko aizsardzību biotehnoloģijā[35]; Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par obligāto licenču piešķiršanu tādu farmaceitisko produktu ražošanas patentiem, kas paredzēti eksportam uz valstīm ar sabiedrības veselības problēmām[36]; Priekšlikumu Padomes regulai par Kopienas patentu[37], kā arī Priekšlikumu Padomes lēmumam par kompetences piešķiršanu Tiesai lietās saistībā ar Kopienas patentu[38] un Priekšlikumu Padomes lēmumam par Kopienas patentu

29 — 2006. gada 30. maija spriedums lietā C-459/03 Komisija/Īrija (Krājums, I-4635. lpp.).

30 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Étang de Berre*, 29. un 30. punkts. Tajā tika iztirzāts jautājums par saldūdens un sanešu ievadīšanu jūras vidē, attiecībā uz kuru nav pieņemtas Kopienu tiesību normas, lai arī to regulē plašs saskaņots vides [aizsardzības] regulējums.

31 — Minētā sprieduma 95. punkts.

32 — Padomes 1992. gada 18. jūnija Regula (OV L 182, 1. lpp.).

33 — Padomes 1994. gada 27. jūlija Regula (OV L 227, 1. lpp.).

34 — Eiropas Parlamenta un Padomes 1996. gada 23. jūlija Regula (OV L 198, 30. lpp.).

35 — Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 6. jūlija Direktīva (OV L 213, 13. lpp.).

36 — COM(2004) 737, galīgā redakcija, un SEC(2004) 1348.

37 — COM(2000) 412, galīgā redakcija (OV C 337 E, 278. lpp.).

38 — COM(2003) 827, galīgā redakcija.

tiesas izveidi un pārsūdzībām Pirmās instances tiesā [39].

48. Atšķirībā no preču zīmju jomas, kurā pieņemta gan Direktīva 89/104/EEK [40], gan Regula Nr. 40/94 par Kopienas preču zīmi, Eiropas normatīvā aina patentu jautājumā nebūt nesniedz tik skaidru atbildi par iespējamo *TRIPS* līguma izvērtējuma piekritību Tiesai. Daži no iepriekšējā punktā esošā sarakstā uzskaitītiem tiesību aktiem, kā, piemēram, augu šķirņu jomā, patentiem pat nav pielīdzināmi, kā to atzīst pati Komisija. Citi savukārt cieta neveiksmi sagatavošanas posmā un nav tikuši pieņemti.

49. Patiešām trūkst saskaņojošas tiesību normas, un Kopienas patenta izveide ir sadūrusies ar neuzveicamu pretestību Padomē. Šajā posmā vairs nepalīdz sprieduma lietā *Hermès* judikatūra, kas ir niansēta spriedumā lietā *Étang de Berre*, saskaņā ar kuru vajadzīgas spēkā esošas tiesību normas, lai arī uzreiz rodas šaubas par kritērijiem, pēc kuriem nosakāms, cik liels likumdošanas pasākumu apjoms ir pietiekams, lai konstatētu Kopienas un līdz ar to arī Tiesas kompetences esamību.

50. Šajā prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā netiek iztirzāts jautājums par to, kā izmantojamas Kopienai piekrītošās prerogatīvas, proti, tās, kas tai piešķirtas EKL 95. pantā, tostarp attiecībā uz dažādiem nemateriālā īpašuma tiesību veidiem saistībā ar iekšējo tirgu, vai tās, kas tai piekrīt saskaņā ar EKL 308. pantu, piemēram, iegūt Kopienas patentu, šai iecerei gan negūstot panākumus. Šajā kontekstā jāuzsver, cik sarežģīti un komplicēti Kopienai ir izmantot savas pilnvaras.

51. Tā ar 1973. gada Minhenes konvenciju par Eiropas patentu piešķiršanu (turpmāk tekstā — "Minhenes konvencija"), kurai dalībvalstis secīgi pievienojās, tika radīts līdzās valstu tiesību aktiem pastāvošs Viseiropas tiesību akts. Ar Priekšlikumu regulai par Kopienas patentu bija iecerēts panākt simbiozi starp Kopienu un starpvalstu sistēmām, kuras īstenošanai: jāpieņem regula par Kopienas patentu, pienācīgi jāņem vērā Minhenes konvencija un Eiropas Patentu biroja statūti, Kopienai jāpievienojas Minhenes konvencijai, kā arī turpmāk jāsaskaņo attiecīgā regulas un konvencijas attīstība. Turklāt Minhenes konvencija neļauj Birojam uzņemties šīs funkcijas, un tādēļ tajā jāizdara grozījumi [41].

39 — COM(2003) 828, galīgā redakcija.

40 — Padomes 1988. gada 21. decembra Pirmā direktīva, ar ko tuvina dalībvalstu tiesību aktus attiecībā uz preču zīmēm (OV 1989, L 40, 1. lpp.).

41 — Iepriekš minētā Priekšlikuma regulai par Kopienu patentu 2.3. punkts.

52. Grūti noteikt, vai šajos apstākļos būtu netaisni sodīt Kopienu par savu uzdevumu sekmīgu neizpildi, it īpaši procedūrā, kas pakļauta noteikumam par vienprātību [42]. Iespējams, ka bija taisnība tam, kurš par jauktajiem nolīgumiem rakstīja, ka, kompetencei kļūstot par kritēriju piekritības noteikšanai, tā to padara par savas sarežģītības ķīlnieci [43]. Līdz ar dalīto kompetenču pakāpenisko pieaugumu daudzās un dažādās Kopienu kompetencē esošajās jomās paredzams, ka strauji pieaugs Tiesai uzdoto jautājumu skaits, lūdzot tai paust viedokli par savām pilnvarām šajā ziņā, bez iespējas ikreiz izvairīties no attiecīgo Kopienu tiesību aktu izvērtēšanas.

53. Īsumā sakot, piemērojot iepriekš minēto judikatūru burtiski, varētu secināt, ka Tiesai nav piekritības tādēļ, ka trūkst Kopienas tiesību normu, bet varētu arī, kā norāda Komisija, uzskatīt, ka tai tā ir, uztverot intelektuālo īpašumu kā vienotu jomu, kurā ietilpst preču zīmes, dizainparaugi un citas *TRIPS* līgumā regulētās tiesības un kurā trūkst Kopienu regulējuma, piemēram, attiecībā uz izgudrojuma patentiem piešķirtās aizsardzības termiņu, tas saskaņā ar spriedumu lietā *Étang de Berre* tomēr neskar Tiesas pilnvaras veikt interpretāciju.

2) Alternatīvs priekšlikums

54. Ievērojot iepriekš minētās judikatūras grūtības, kurās nokļuvusi pati Tiesa, dodu priekšroku tādas tēzes atbalstīšanai, kas ļauj atmest tik dziļi iesakņojušos nostāju un uzņemties īstenot reformu Kopienu interesēs, atbalstot Tiesas vispārēju kompetenci attiecībā uz *TRIPS* līguma interpretāciju šādu iemeslu dēļ.

55. Pirmkārt, vairāk uzmanības nekā līdz šim ir jāvelta tam, lai PTO līgumi ietilptu starptautiskajās tiesībās, kurās nolīgumi tiek ratificēti nolūkā tos labticīgi pildīt. Jāuzsver arī pārmaiņas, kas notikušas ar *GATT* (Vispārējā vienošanās par tarifiem un tirdzniecību), kuras sākotnēji "līgumiskais" raksturs ir vājināts, tai pārtopot gandrīz "konstitucionālā" pasaules tirdzniecības regulējumā, to pilnībā pielāgojot starpvalstu līgumiem izvirzītajām prasībām atbilstoši 1969. gada 23. maija Vīnes konvencijai par starptautisko līgumu tiesībām (turpmāk tekstā — "Vīnes konvencija") [44]. Tādēļ būtu jāturpina balstīties uz spriedumos lietās *Haegeman* un *Demirel* pausto nostāju attie-

42 — Projekts regulai par Kopienu patentu tika iesniegts, balstoties uz EKL 308. pantu, saskaņā ar kuru Padomē jāvalda vienprātībai. Tiesas sēdē taujāta par iemesliem, kādēļ projekts netika pieņemts Padomē, Komisija kā uz galveno šķēršli tā pieņemšanai norādīja uz valodu regulējumu.

43 — Eeckhout, P., *op. cit.*, 237. lpp.

44 — Spēkā kopš 1980. gada 27. janvāra [UN Doc A/CONF.39/27 (1969), 1155 UNTS 331]. Pescatore, P. "Opinion 1/94 on "conclusion" of the WTO Agreement: is there an escape from a programmed disaster?" izdevumā *Common Market Law Review*, 36. sējums, 1999, 400. lpp.

cībā uz jauktajiem līgumiem, uzskatot, ka tie ietilpst Kopienu tiesību sistēmā.

56. Otrkārt, nolīgumos, kurus Kopiena un dalībvalstis slēdz kopīgi, parādās to kopīgi nospraustais mērķis, kas tām uzliek saistības attiecībā pret šo nolīgumu noslēgušām trešām valstīm; EKL 10. pantā nostiprinātais lojalitātes princips uzliek dalībvalstīm pienākumu sadarboties ne vien šādu līgumu sarunu un parakstīšanas posmos, bet arī to izpildē [45], kas atbilst pienākumam nodrošināt Kopienu tiesību lietderīgu iedarbību ne vien likumdošanas, bet arī izpildu un tiesu jomā [46].

57. Treškārt, vislabākais veids, kā ievērot starptautiskās saistības pret trešām personām un panākt vajadzīgo saskaņotību jauktu līgumu interpretācijā, ir nodrošināt to vienveidīgu interpretāciju; šo uzskatu apstiprina līguma normu iespējamā savstarpējā saistība, uz kuru norādīja ģenerāladvokāts Tezauro [47]; atbilstoši šai nostājai vienīgā šo uzdevumu paveikt spējīgā institūcija būtu Tiesa, arvien ar nenovērtējamo palīdzību, ko, izmantojot EKL 234. pantā paredzētā prejudiciālā nolēmuma mehānismu, [tai] sniedz valstu tiesas. Turklāt šis jutīgums jautājumā par saskaņotību Kopienu tiesību interpretācijā atklājas Atzinumā 1/91 par [No]līgumu par Eiropas Ekonomikas zonu, kurā nostiprināts uzskats par to, ka tiesības interpretēt Kopienu tiesību aktus, lai nodrošinātu to saskaņotību, nav sadalāmas [48].

58. Ceturtkārt, ja Tiesa uzskatītu, ka tai piekrīt izvērtēt jauktus nolīgumus un it īpaši *TRIPS* līgumu, tas nenozīmētu, ka Kopienai pāriet valstu likumdošanas pilnvaras vai arī tās, ko dalībvalstis atgūst gadījumā, kad Kopienu iestādes tās neizmanto. Gluži pretēji, balstoties uz vienveidīgu interpretāciju, kas ir saistoša visiem, tostarp jomās, kurās Kopiena vēl nav veikusi pasākumus, dalībvalstīm būtu vieglāk pildīt EKL 10. pantā noteikto, izmantojot šādas prerogatīvas.

59. Piektkārt un visbeidzot, pašreizējās judikatūras jauktu līgumu jautājumā radītā situācija rada izbrīnu, jo noliegt Tiesas pilnvaras izvērtēt Kopienas ratificētu šāda veida līgumu, kamēr netiek pieņemti tiesību akti par noteiktiem jautājumiem, ir tikpat aplami kā liegt valsts tiesai skaidrot kādu

45 — Iepriekš minētais Atzinums 1/94, 108. punkts.

46 — Kahl, W. "Artikel 10", Callies, Ch., Ruffert, M., *op. cit.*, 451. un turpmākās lpp.

47 — Iepriekš minēto viņa secinājumu lietā *Hermès* 20. un 21. punkts.

48 — Atzinums, kas 1991. gada 14. decembrī sniegts saskaņā ar EEK līguma 228. panta 1. punkta otro daļu (Atzinums 1/91, *Recueil*, I-6079. lpp., 43.–45. punkts).

vispārēju likumu, kamēr iestādes nav izpildījušas tām deleģēto likumdošanas funkciju.

60. Tā Tiesai būtu jāapzinās savas judikatūras nepilnības un jāmēģina kliedēt nebeidzamo neskaidrību par savu spēju izvērtēt jauktus nolīgumus, uzdrīkstoties mainīt kursu un uzņemties atbildību, gan lai mainītu judikatūru un pielāgotu to starptautisko tiesību pamatprincipiem, gan lai to apveltītu ar institūcijām Kopienu mērogā vajadzīgo tiesisko drošību. Solis šajā virzienā jau sperts spriedumā apvienotajās lietās *Dior* u.c., tā pamatojumā ietverot atsauci uz EKL 10. pantu, tomēr kļūdoties, nepiešķirot tam manis piedāvāto nozīmi.

61. Ņemot vērā visu iepriekš izklāstīto, uzdrošinos ierosināt Tiesai atzīt savu kompetenci interpretēt *TRIPS* līgumu un līdz ar to tā 33. pantu.

C — Par "TRIPS" līguma 33. panta tiešo iedarbību

62. Ja ar Kopienas ārējām attiecībām saistīto juridisko jautājumu partitūrā jaukto nolīgumu interpretācija ir kļuvusi *ritornello*, tieša iedarbība ir ar to nesaraujami saistītā vokālā daļa tādējādi, ka neviena no tām nekad neparādās bez otras. Salīdzinājums nav nejaušs, jo, kā pārliecināsimies turpinājumā, Kopienu judikatūras argumentos vērojamas metodoloģiskas sakritības.

63. *Supremo Tribunal de Justiça* jautājums formulēts divdomīgi un šķiet attiecamies gan uz PTO līgumu tiešo iedarbību, gan uz to, ka lietas dalībnieki var uz tiem atsaukties valsts tiesās izskatāmās lietās, bet rīkojuma par prejudiciāla jautājuma uzdošanu un šajā prejudiciāla nolēmuma tiesvedībā sniegto apsvērumu redakcijā uzsvars likts uz *TRIPS* līguma 33. panta tiešu, tūlītēju piemērojamību.

64. Tādējādi sākumā būtu jāķeras pie Tiesas judikatūras precedentiem, lai noskaidrotu pienācīgo atbildi, to precizējot atbilstoši zināmām pārdomām.

1) No Tiesas judikatūras izrietošā atbilde

a) No Hermès līdz Van Parys

65. Spriedumā lietā *Demirel* par tieši piemērojamu ir atzīta norma līgumā, ko noslēgusi Kopiena ar trešām valstīm, ja gan no normas redakcijas, gan priekšmeta un būtības izriet skaidrs un precīzs pienākums, kura izpilde nav atkarīga no kāda vēlāka akta pieņemšanas [49].

66. Lai arī spriedumā lietā *Hermès* par šo aspektu nekas nav teikts, ģenerāladvokāts Tezauro izrāda tieksmi atzīt PTO līgumu tiešu iedarbību, pamatodamies uz to, ka Tiesas iebildumi saistībā ar *GATT* esot novērsti līdz ar tam sekojošo nolīgumu [50]. Tomēr viņš piebilst, ka uz *TRIPS* līgumu privātpersonas var atsaukties "attiecībā uz normām, kas to pieļauj", kā tas ir atgādināts iepriekšējā punktā minētajā spriedumā lietā *Demirel*, jo "noteicošā ir pašas normas spēja tikt piemērotai, kas tai piemīt ikreiz, kad vien *tās iedarbībai nav vajadzīgs neviens turpmāks akts*" [51].

67. Tiesa savu viedokli pauda lietā Portugāle/Padome [52], kuras faktiskie apstākļi nebija saistīti ar *TRIPS* līgumu, ciktāl tajā tika apstrīdēta divu, attiecīgi ar Indiju un Pakistānu noslēgtu līgumu par piekļuvi tekstilpreču tirgum spēkā esamība, apgalvojot, ka lēmums par minēto līgumu noslēgšanu [53] esot bijis prettiesisks PTO noteikumu un pamatprincipu pārkāpuma dēļ.

68. Spriedums radīja plašu juridisko doktrīnu, kas pārsvarā bija gaužām kritiska [54]; lai neizvērstu šos secinājumus, izklāstīšu to īsumā. Tā, lai arī atzīstot, ka PTO līgumos ir būtiskas atšķirības no 1947. gada *GATT*, pirmkārt, jau saistībā ar drošības pasākumu sistēmas nostiprināšanu un strīdu noregulēšanas mehānismu [55], Tiesa norādīja uz val-

49 — [Iepriekš minētais] spriedums lietā *Demirel*, 14. punkts.

50 — Secinājumi lietā, kurā pieņemts [iepriekš minētais] spriedums lietā *Hermès*, 30. punkta otrā daļa.

51 — Turpat, 37. punkts, slīpraksts pievienots.

52 — 1999. gada 23. novembra spriedums lietā C-149/96 (*Recueil*, I-8395. lpp., 42.–47. punkts).

53 — Padomes 1996. gada 26. februāra Lēmums Nr. 96/386/EK par Saprašanās memorandu noslēgšanu starp Eiropas Kopienu un Pakistānas Islāma Republiku un starp Eiropas Kopienu un Indijas Republiku par tirgus pieejamības režīmu tekstilizstrādājumiem (OV L 153, 47. lpp.).

54 — Tā ir precīzi apkopota Cebada Romero, A., *op. cit.*, 467. un turpmākās lpp.

55 — Vienošanās par noteikumiem un kārtību, kas nosaka strīdu noregulēšanu (PTO līgumu 2. pielikums).

stīm piekrītošo sarunu dalībnieku lomu, lai no tā secinātu, ka, atzīstot minētā līguma tiešu iedarbību, līgumslēdzēju pušu likumdošanas vai izpildu instancēm tiktu atņemta vienošanās 22. pantā paredzētā iespēja kaut vai īslaicīgi vienoties par noregulējuma pasākumiem [56].

69. Tiesa piebilda, ka no PTO līgumu mērķa neizriet, ka tajos būtu noteikts, ar kādiem tiesiskajiem līdzekļiem jānodrošina labticīga izpilde līgumslēdzēju pušu tiesību sistēmās [57], no tā secinot, ka minēto līgumu normas nenoder Savienības iestāžu pasākumu tiesiskuma pārbaudei [58].

70. Tomēr tā norādīja uz diviem gadījumiem, kuros tika atzīta *GATT* normu tieša iedarbība, proti, kad Kopiena grasās izpildīt kādu saistību, ko tā uzņēmusies PTO ietvaros (lieta *Fediol*) [59] vai kad Kopienu tiesību aktā ir īpaša atsauce uz PTO līgumiem (lieta *Nakajima*) [60], šajos gadījumos, kas saskaņā ar spriedumu lietā *Van Parys* [61] iemieso divus vienīgos izņēmumus no vispārējās kārtības, Tiesai jāizvērtē konkrētā Kopienu akta tiesiskums, ņemot vērā PTO noteikumus.

71. Šajā pēdējā spriedumā PTO noteikumu tiešas iedarbības noliegums kļūst kategorisks, jo Tiesa aizliedz kādas dalībvalsts tiesā atsaukties uz Kopienu tiesību normas nesaderību ar PTO līgumiem pat tad, ja Strīdu noregulēšanas institūcija [62] konstatējusi šādu nesaderību [63]. Iespējams, ka, neņemot vērā lēmumus, ko pieņēmusi iestāde, kuras pilnvaras Kopiena ir atzinusi līdz ar PTO līgumu parakstīšanu, tika pārkāpts Vīnes konvencijas 26. pantā nostiprinātais princips *pacta sunt servanda* [64]; bet spriedums lietā *Van Parys* pārsteidz arī tāpēc, ka šī Tiesa allaž rūpējusies par to, lai tās spriedumi tiktu ievēroti visos valsts līmeņos — pārvaldes, likumdošanas un tiesu varas jomās.

b) Sprieduma apvienotajās lietās *Dior* u.c. sekas

72. Atšķirībā no sprieduma lietā *Hermès* spriedumā apvienotajās lietās *Dior* u.c. [Tie-

56 — Iepriekš minētais spriedums lietā Portugāle/Padome, 36.–40. punkts.

57 — Iepriekšējā zemsvītras piezīmē minētā sprieduma 41. punkts.

58 — Sprieduma lietā Portugāle/Padome 47. punkts.

59 — 1989. gada 22. jūnija spriedums lietā 70/87 *Fediol*/Komisija (*Recueil*, 1781. lpp., 19.–22. punkts).

60 — 1991. gada 7. maija spriedums lietā C-69/89 *Nakajima*/Padome (*Recueil*, I-2069. lpp., 31. punkts).

61 — 2005. gada 1. marta spriedums lietā C-377/02 (Krājums, I-1465. lpp., 39. un 40. punkts).

62 — Paredzēta iepriekš minētās vienošanās 2. panta 1. punktā.

63 — [Iepriekš minētais] spriedums lietā *Van Parys*, 54. punkts.

64 — Laget-Annamayer, A. "Le Statut des accords OMC dans l'ordre juridique communautaire: en attendant la consécration de l'invocabilité" izdevumā *Revue trimestrielle de droit européen*, 42 (2), 2006. gada aprīlis/jūnijs, 281. un turpmākās lpp.

sa] neizvairījās no Nīderlandes tiesu jautājumiem par *TRIPS* līguma tūlītēju tiesisku iedarbību. Tomēr tā par tiem neizsprieda tā, kā to bija ierosinājis ģenerāladvokāts Tezauro lietā *Hermès*, bet gan neatkāpās no viedokļa par kompetenču sadalījumu starp dalībvalstīm un Kopienu.

73. Pamatojoties uz iepriekš vairākkārt minētā sprieduma lietā *Demirel* 14. punktā noteikto un atgādinot, ka privātpersonas nevar valsts tiesās atsaukties uz PTO normām (spriedums lietā Portugāle/Padome), Eiropas Kopienu tiesībās regulētās jomas tika nodalītas no tām, kurās Kopiena vēl nav izmantojusi savas pilnvaras [65]. Attiecībā uz pirmajām tika atgādināts pienākums interpretēt *TRIPS* līgumu, ievērojot tā burtisko redakciju un mērķi [66]; attiecībā uz otrajām tika noteikts, ka, ņemot vērā, ka Savienības tiesības tās neregulē, "tās neparedz un arī neizslēdz, ka dalībvalsts tiesību sistēmā privātpersonām tiek atzītas tiesības tieši atsaukties uz *TRIPS* līgumu".

74. Līdz ar to atbilstoši šai judikatūrai nozīmi atgūst Kopienu vai valsts kompetence piemērot konkrēto tiesību normu un noteikt, kam jānovērtē tiesības veikt atsauci. Šo domu attiecinot uz šo lietu, jānorāda, ka gadījumā, ja *TRIPS* līguma 33. pants ietilptu Kopienas jautājumos, tā izvērtēšana piekristu Tiesai, savukārt, ja tas atrastos valsts funkciju sfērā — dalībvalstu tiesām [67].

75. Gluži tāpat kā gadījumā ar pirmo jautājumu, arī šis Tiesas risinājums, tai koncentrējot uzmanību uz attiecīgajām Kopienas un tās dalībvalstu kompetencēm, mani nepārliecina, jo no jauna liek noskaidrot, vai Savienība ir pietiekami izmantojusi savas tiesības; šādi institucionālajiem subjektiem arī tiek liegtas paredzamības iespējas un Tiesai tiek piešķirta pārlieku svarīga loma, izšķirot strīdu, balstoties uz kompetenču sadalījumu. Tomēr galvenokārt jau tiek apdraudēta Kopienu tiesību interpretācijas vienotība un saskaņotība, tostarp attiecībā uz dalībvalstu un Kopienas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, un tādēļ šķiet, ka tiek izmantota cita metodoloģija.

2) Alternatīvs priekšlikums

76. Manas tēzes vadlīnija ir vienkāršāka, ar to tiek pievienota vajadzība Savienības starptautiskās saistības ievērot atbilstoši labticības

65 — [Iepriekš minētais] spriedums apvienotajās lietās *Dior* u.c., 47. un 48. punkts.

66 — Tā noteikts spriedumā lietā *Hermès*, 28. punkts.

67 — Arī iepriekš minētais spriedums lietā *Schieving-Nijstad* u.c., 51.–55. punkts.

principam, uz kuru vienmēr jābalstās ne vien valstu, bet arī pasaules mērogā darbojošos organizāciju rīcībā, kā arī noslēgto nolīgumu skaidrošanā [68] atbilstoši iepriekš jau minētās Vīnes konvencijas 26. un 31. pantam.

77. Domāju, ka nekļūdos, šo pašu filozofiju piedēvējot spriedumam lietā *Demirel*, kura iepriekš minētajā 14. punktā Kopienas noslēgto līgumu tieša piemērojamība pakārtota, no vienas puses, nolīguma redakcijai, priekšmetam un raksturam un, no otras puses, skaidra, precīza un beznosacījuma pienākuma esamībai. Par ceļvedi tiešas iedarbības izvērtēšanai jātop drīzāk šiem abiem secīgajiem kritērijiem nekā iepriekš izklāstītajai judikatūrai.

78. Tomēr, kamēr vien turpina pastāvēt spriedumā lietā Portugāle/Padome paustie viedokļi, kas pēdējoreiz apstiprināti spriedumā lietā *Van Parys*, nav redzama nekāda iespēja atteikties no duālistiskās kārtības, kādā, balstoties uz nenoteikta tiesiska pamata, Tiesa pārvērtusi *ius gentium* un PTO līgumu uztveri Kopienā, lai izvairītos no saviem pienākumiem [69]. Līdz ar to šī veida normai nekad nebūtu tiešas iedarbības Eiropas Savienībā, izņemot gadījumos, kas paredzēti iepriekš minētajos spriedumos lietās *Fediol* un *Nakajima*.

79. Tā kā Tiesas argumenti ir saistīti drīzāk ar politisko nekā juridisko sfēru [70], ir lieki ielaisties plašākā diskusijā un cerēt, ka ar juridiskajā literatūrā pausto kritiku tiks uzveikta pretošanās atzīt nostāju, ko ieņem ģenerāladvokāts Sadžo [*Saggio*], kurš uzskata, ka nolīguma norma sava skaidrā, precīzā un beznosacījuma satura dēļ principā var būt Kopienu tiesību aktu tiesiskuma kritērijs un privātpersonas ir tiesīgas uz to atsaukties valsts tiesās vienīgi gadījumā, ja tas izriet no līguma konteksta kopumā [71].

80. Šajā pastāvīgajā judikatūrā šķietami atrisinātajā strīdā man atliek vienīgi īsi izklāstīt vēl divas domas.

81. Pirmkārt, ja patiesais iemesls, kādēļ Tiesa noliedz PTO līgumu tiešu iedarbību, slēpjas tās vēlmē neiejaukties Kopienu politisko institūciju prerogatīvās gadījumos, kad

68 — Dupuy, P. M. *Droit international public*, Dalloz, 4. izdevums, Parīze, 1998, 284. lpp.

69 — Pescatore, P. "Free World Trade and the European Union", Pérez van Kappel, A. un Heusel, W. (koordinatori), *Free World Trade and the European Union — The reconciliation of Interest and the Review of the Understanding on Dispute Settlement in the Framework of the World Trade Organisation*, Academy of European Law, 28. sējums, Trīre, 2000, 12. lpp.

70 — Laget-Annamayer, A., *op. cit.*, 287. lpp.; arī Cebada Romero, A., *op. cit.*, 490. lpp.

71 — Secinājumi lietā, kurā pieņemts iepriekš minētais spriedums lietā Portugāle/Padome, 18. punkts.

tās rīkojas, ievērojot sarunu veikšanas pilnvaras, ko tām piešķir vienošanās par noteikumiem un kārtību, kas nosaka strīdu noregulēšanu [72], tas attiektos tikai uz gadījumiem, kuros patiešām pastāv šāda noregulējuma iespēja.

82. Lai arī *TRIPS* līgums ir ieļauts tajās jomās, kurās piemēro vienošanos, strīdu noregulējuma mehānisms nav savienojams ar saskaņojamā regulējuma, proti, intelektuālā un rūpnieciskā īpašuma tiesību raksturu, jo pēc savas būtības šīs tiesības ir privātpersonām un nevis valstīm [73].

83. Šī PTO līguma pielikuma būtība ievērojami atšķiras no vispārējās vienošanās [GATT] būtības, balstoties uz kuru Tiesa izklāstīja savus pieņēmumus spriedumā lietā Portugāle/Padome; tādu minimālu prasību kopumu attiecībā uz aizsardzību kā, piemēram, patentu termiņš, ir grūti pielīdzināt tām, ar kurām, piemēram, tiek noteikta muitas tarifu samazināšana vai atcelšana, lai atvieglotu preču piekļuvi tirgum. Šaubos par to, ka šie atšķirīgie noteikumu veidi ļauj panākt kompromisu vienlīdz elastīgi. Tādēļ vairāk uzmanības būtu jāpievērš interpretējamam noteikumam, lai noteiktu, vai sarunu ceļā var izvairīties no tā piemērošanas.

84. Otrkārt, Tiesas nostājā PTO strīdu noregulēšanas kārtībai tiek piešķirta pārmērīga nozīme, iespēju atteikties no pienākumiem, kas uzlikti saskaņā ar PTO līgumu, nostādot augstāk par tam kā daudzpusējam starptautiskam līgumam piemītošo saistošo spēku.

85. Minētajā līgumā patiešām nav paredzēts nedz tāds tiesību aizsardzības līdzeklis kā EKL 226. pantā paredzētā prasība sakarā ar valsts pienākumu neizpildi, nedz arī EKL 228. pantā paredzētie piespiedu pasākumi, tomēr šīs trūkums neļauj sagrozīt starpvalstu nolīguma noteikumus, strīdu izšķiršanas kārtību nostādot tāda likumīga pamata statusā, kas būtu alternatīvs obligātajai prasībai par starptautisko tiesību labticīgu ievērošanu. Nedrīkst tai piedēvēt šādu pārākumu, atņemot tai piemītošo izņēmuma raksturu. Turklāt sarunās panāktais risinājums vienmēr ir pagaidu rakstura [74], un tam jābūt vērstam uz līguma izpildes nodrošināšanu [75], kas palīdz tiem, kas uzsver strīdu atrisināšanas kārtības savdabīgumu.

72 — Eeckhout, P., *op. cit.*, 306. lpp.

73 — *TRIPS* līguma preambulas ceturtais punkts.

74 — Līguma vienošanās 22. panta 1. punkts.

75 — Tas izriet no vienošanās 3. panta 7. punkta, saskaņā ar kuru "[..] visvairāk vēlams ir abām pusēm pieņemams strīdus atrisinājums *saskaņā ar aptvertajiem līgumiem*. [..]"; slīpraksts pievienots.

86. Turklāt, lai arī PTO līguma IX pantā ekskluzīvas tiesības skaidrot pašu līgumu un daudzpusējos tirdzniecības līgumus piešķirtas Ministru konferencei un Vispārējai padomei, tas jādara ar trīs ceturtdaļu dalībvalstu balsu vairākumu. Ņemot vērā PTO līgumslēdzēju pušu lielo skaitu, šādu vairākumu nodrošināt ir grūti, un tādēļ nepiekrītu viedoklim, ka šīs IX pantā paredzētās tiesības vājina strīdu noregulēšanas mehānismam piemītošo tiesu varas statusu [76], jo līdz šim tās vēl nekad nav tikušas izmantotas [77].

loģiski apsvērumi, jo abi risinājumi saplūst secinājumā par to, ka tiesību normas tūlītējai piemērojamībai vajadzīga tās pamatīga izpēte.

3) *TRIPS* līguma 33. panta izvērtējums

87. Iepriekš izklāstītie apsvērumi ļauj izvairīties no pirmā klupšanas akmens saistībā ar izvērtējamā līguma būtību un kontekstu. Tādēļ vēl tikai atliek izskaidrot *TRIPS* līguma 33. pantu, lai izvērtētu jautājumu par tā tūlītēju iedarbību.

89. Vairāku lietas dalībnieku šajā prejudiciāla nolēmuma tiesvedībā sniegtajos apsvērumos, balstoties uz strīdīgās tiesību normas redakcijas pārlieku paviršu lasījumu, apgalvots, ka tā esot skaidra.

90. Šim viedoklim nepiekrītu. *TRIPS* līguma 33. pants ietver divus priekšnoteikumus, viens no kuriem ir patentu aizsardzības minimālais termiņš, kas noteikts 20 gadi; otrs — maksimālais termiņš, kurš atstāts valsts likumdevēja ziņā.

88. Tā kā tomēr noprotu, ka ierosinājums, kas šo secinājumu V daļas C sadaļas 1. nodaļā izteikts, ņemot vērā judikatūru, neizraisa interesi iesniedzējtiesai, kura patiesībā vēlas uzzināt interpretācijas kritērijus, kas tai ļautu konstatēt strīdīgās tiesību normas tiešu iedarbību, tā būtu jāizpēta trešajā nodaļā, kura no metodoloģiskā viedokļa uzskatāma par kopīgu abām pārējām. To darīt liek

91. Redakcija nav skaidra un ir izraisījusi tās kļūdainu izpratni. Tiesību normas pareizā izpratnē tā ir iecerēta kā norādījums līgumslēdzējām valstīm, lai savus tiesību aktus par patentiem pielāgotu pirmajam priekšnoteikumam, paredzot šo rūpnieciskā īpašuma tiesību aizsardzību uz laiku, kas ilgst vismaz divdesmit gadus kopš pieteikuma iesniegša-

76 — Timmermans, C. W. A. "L'Urugay Round: sa mise en oeuvre par la Communauté européenne", izdevumā *Revue du Marché Unique Européen*, Nr. 4/1994, 178. lpp.

77 — Saskaņā ar PTO Juridisko lietu nodaļas mutiski sniegto informāciju.

nas dienas. Savukārt otrais tiesību normas priekšnoteikums tām piešķir rīcības brīvību noteikt maksimālo termiņu.

92. Varētu apgalvot pirmā priekšnoteikuma "asimetrisku" tiešu iedarbību tādos gadījumos kā šajā lietā aplūkotais, kad pārkāpums izriet no tā, ka šī veida nemateriālo tiesību aizsardzības termiņš ir īsāks nekā noteiktais laika ierobežojums, beidzoties pašā *TRIPS* līgumā pieļautajam pārejas posmam. Nenoliedzami šķiet, ka valstu pienākums atbilst tā tūlītējai piemērošanai izvirzītajām prasībām. Tādējādi personas, kas cietušas no likumdevēja bezdarbības, būtu tiesīgas atsaukties uz strīdīgo tiesību normu pret pienākumu neizpildījušo valsti. Šādi šīs sankcijas tiek pamatotas ar šīs Tiesas judikatūru par direktīvu vertikālo tiešo iedarbību.

93. Ņemot vērā, ka nav noteikts maksimālais termiņš, horizontālas tiešās iedarbības atzīšana ir apšaubāmāka. Šī savdabīgā īpašuma tiesību aizsardzības termiņa beigas skar ne vien to īpašnieku, bet arī, it īpaši, trešās personas un sabiedrisko īpašumu, kas šajā jomā pārstāv vispārējās intereses. Skaidrībai par to, kad beidzas patenta aizsardzība valsts tiesību sistēmā, ir jābūt gan konkurentiem, gan arī šo tiesību reģistrācijas pienācīgai pārvaldībai.

94. Ja likumdošanas vara šīs pilnvaras neizmanto, no 33. panta redakcijas vien nav iespējams precīzi noteikt konkrētu brīdi, kad beigtos likumīgi piešķirto monopoltiesību spēkā esamība. It īpaši nolemt, ka pietiek ar minimālo divdesmit gadu izvēli vien, būtu tas pats, kas piesavināties likumdevēja prerogatīvu, un uz to nevarētu atsaukties attiecībā pret trešām personām.

95. Līdz ar to, būdams pakārtots valsts likumdevēja tiesībām noteikt precīzu patentiem piešķiramās aizsardzības termiņu atbilstoši savai tiesību sistēmai, *TRIPS* līguma 33. pants nav apveltīts ar tiešu iedarbību.

96. Nobeigumā jāpiebilst, ka *TRIPS* līguma 70. pants, kas attiecas uz "Esošā satura aizsardzību" un tika norādīts, lai pamatotu iepriekš minētā 33. panta tūlītēju iedarbību, ir vērsts uz to, lai nodrošinātu *TRIPS* līguma spēkā stāšanās brīdī pastāvējušām tiesībām tādu pašu aizsardzību kā tā, kuru piešķir saskaņā ar tiesību aktiem, ko līgumslēdzējas valstis pieņem, lai izpildītu minēto līgumu. Tādējādi uz agrākajiem patentiem tiek attiecināta jaunā aizsardzība, kam nav nekāda sakara ar valsts tiesību normu tiešo iedarbību.

VI — Secinājums

97. Ņemot vērā visu iepriekš izklāstīto, piedāvāju Tiesai uz Portugāles *Supremo Tribunal de Justiça* uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

tā kā *TRIPS* līguma 33. pants ir pakārtots turpmākiem valsts likumdevēja likumdošanas pasākumiem, lai noteiktu patentiem piešķirtās aizsardzības precīzu termiņu, tas nav apveltīts ar tiešu iedarbību un tādēļ uz to nevar atsaukties valsts tiesās attiecībā pret citām privātpersonām.